

Slovenská dráma po roku 1945

Kým kohút nezaspieva

- Ektorá aktery v
- a) voj
- b) motívy
- c) Zabúda na ľudskosť a ohľady
- d) Je sebecká, snaží sa zachrániť za každú cenu
- Čas deja - obdobie po potlačení SNP
- Miesto deja - novembrová noc 1944 v malom mestečku
- Konflikt - konfrontácia ľudí a ich morálnych zásad
- Názov - parafráza na slová Ježiša Krista, biblický motív Judášovej zrady a Petrovho zapretia Krista
- V ohrození života je 10 ľudí - rukojemníkov za zavraždenie nemeckého vojaka
- Ich správanie je inštinktívne (pud sebazáchovy)
- Vystupňovanie dramatickej situácie = jeden sa má obetovať, aby zachránil život ostatných (rozhodnutie má padnúť do rána)

IVAN BUKOVČAN: KÝM KOHÚT NEZASPIEVA

Dej sa odohráva v rokoch 2.svetovej vojny v malom mestečku. Nemci večer zadržia desať náhodne vybraných rukojemníkov a zatvoria ich do pivnice. Ráno majú byť popravení na odvetu za zabitie nemeckého vojaka. Nemecký veliteľ napokon zmení svoje rozhodnutie – zomrie iba jeden z nich, musia sa však sami rozhodnúť, kto to bude. V tejto dramatickej situácii sa odhaľujú skutočné charaktery ľudí, niektorí zostanú čestní, iní sa prejavia ako podliaci a zbabelci.

Dráma sa môže chápať i ako podobenstvo o tom, ako sa moc snaží manipulovať ľuďmi, o tom, ako si človek môže aj v diktatúre zachovať ľudskú tvár, ba i ako podobenstvo o situácii, v ktorej sa ocitlo Československo po obsadení vojskami Varšavskej zmluvy v auguste 1968.

Obsah

Dráma sa skladá z 2 dejstiev. Dej sa odohráva istej novembrovej noci roku 1944 po potlačení Povstania v malom meste okupovanom cudzím vojskom.

Veliteľ mesta major von Lucas vydal príkaz na zaistenie desiatich obyvateľov mesta porušiacich zákaz vychádzania po devätnástej hodine ako odplatu za zabitie nemeckého vojaka. Zatknu bývalého horára Terzčáka, mladých zaľúbencov Fanku a študenta Ondreja, babicu Babjakovú, zverolekára dr. Šusteka, neznámeno cudzinca (v hre vystupuje ako Tulák), holiča Uhríka, pani lekárnikovú, učiteľa Tomku a napokon prostitútku Mariku Mondokovú.

Spočiatku si myslia, že sú tam náhodou, veria, že dostanú iba pokutu a potom ich pustia domov. Podľa Tuláka však nie je náhodou, že sú práve desiat: je to známy „zvyk“ okupantov – smrť jedného zo svojich pomstiť zabitím desiatich civilistov. Prostredníka medzi zaistenými a veliteľom mesta robí obchodník s drevom Fichl (je pôvodom Nemeč a sympatizuje s okupantmi). Oznámi im, že sú rukojemníkmi a ak sa vinník do rána nenájde, budú popravení. Sľubuje, že sa im vynasnaží pomôcť, že sa u majora za nich prihovorí – najmä za

pána Terezčáka, ktorého syn mu voľakedy pomohol. Tulák tomu neverí, nazdáva sa, že bude lepšie, ak sa namiesto falošnej nádeje pripravia na smrť.

Keď Uhrík vidí, že si Tulák krája chlieb loveckým nožom – takým istým, akým bol zabitý nemecký vojak – obviní ho a vyzýva, aby povedal, kto je vlastne a čo robí v meste, keď nikto ho tu nepozná.

Major zmení rozhodnutie po zistení, že vojak bol opitý, netrvá na potrestaní všetkých desiatich, ale iba na potrestaní jedného z nich. O tom, kto to bude, sa však musia rozhodnúť sami. Uhrík oznámi Fischlovi, že vrahom je Tulák, ale dozvie sa, že nôž je síce taký istý, ale ten vražedný zostal v tele vojaka.

Situácia sa zdramatizuje, rastie napätie medzi postavami, zoči-voči smrti každý odkrýva svoj skutočný charakter. Uhrík a Šustek navrhujú, aby obeť vybrali podľa veku (Starec už žil dosť, mohol by sa obetovať) alebo podľa spoločenského postavenia (život prostitútky má určite menšiu hodnotu ako ich). Uhrík a Šustek nechápu, že ak sami vyberú jedného zo svojich radov, všetci deviaty sa stanú jeho vrahmi.

ONDREJ (skočí medzi nich): Robte niečo, pán učiteľ! Už je štvrt' na tri.

TOMKO: Tužil som to... Každý bude nepriateľom každého... všetci budú proti všetkým... (Unaveno). Čo môžem urobiť, synu...?

STAREC (vynorí sa z úzadia): Ráno sa blíži, už je neďaleko... V evanjeliu je napísané: Prvej než kohút zaspieva, tri razy ma zaprieš...

TOMKO: Áno, bude to tak. Už je to tak --- Zrádzame jeden druhého. Sami seba... človečenskú podobu...

Ondrej je sklamaný ľuďmi, „chce byť človekom, nie handrou.“ Chce sa obetovať, aby ochránil Fanku. Tulák mu v tom zabráni a navrhuje, aby veliteľov návrh odmietli, keď človek má iba jednu šancu proti násiliu – zachovať si dôstojnosť a ľudskú tvár. Uhrík v afekte zabije britvou Tuláka. Všetci sú zhrození, naplnili sa slovami evanjelia – skôr než kohút zakikirikal, Uhrík zaprel v sebe človeka.

Fisch donesie kľúč, je dohodnuté, nebude žiadne vypočúvanie, stačí, ak jeden z nich si otvorí dvere, vyjde von a začne bežať... (nedopovie, ale každému je jasné, že dotyčného zastrelia „na úteku“) a ostatní deviaty budú slobodní. Keď sa dozvie, že Tulák je mŕtvy, považuje to za splnenú podmienku, všetko je v poriadku, deviaty sú zachránení. Tí, ktorí si zachovali ľudskú tvár (Tomko, Starec, Ondrej, Fanka, Mondoková) sa nechcú stať spolupáchateľmi Uhríka, zachrániť si život za takúto cenu. Odmietajú toto riešenie a znovu opakujú Fischlovi, aby povedal majorovi, že jeho návrh neprijímajú.

Uhrík sa presviedča, že zabitý bol určite židom, lebo takto sa mu zdá vlastná vina menšia – keď za žida nie je taká škoda ako za „našince“. Keď chce prezrieť mŕtvolu, aby našiel nejaký dôkaz, učiteľ Tomko sa nezdrží a udrie ho po tvári. Starec mu pripomenie, že aj Judáš spáchal po svojej zrade samovraždu. Vyzýva Uhríka, aby aspoň raz v živote bol chlapom a vzal si kľúč. Keď vybehne z pivnice, Nemci ho zastrelia.

Hra sa končí slovami tých, ktorí predstavujú ľudskosť a vyššie morálne princípy:

STAREC (do ticha, tvrdo): Nie... jeho nie... (Na nehybné telo Tuláka.) Iba tohto človeka mi je ľúto...

ONDREJ: Ani nevieme, kto to bol...

TOMKO (ticho): Bol to pútnik na ceste... (Zahľadá sa hore do tmy schodov – na poslednú cestu Uhríka.) Boli to naši... bratia... naši nešťastní ľudskí bratia.